Sara Stridsberg: Rakkauden Antarktis

PM/30 ADMIN

RIITTA VAISMAA (27.11.2019)

Kertoja on murhattu. Kuollut kertoo tajunnanvirtana omasta paloittelumurhastaan, useaan kertaan ja yksityiskohtaisesti. Sara Stridsbergin *Rakkauden Antarktis* on pysäyttävä ja hurja, järkyttävä. Kielen taitaja kirjoittaa kauheista asioista runollisen kauniisti, samaan aikaan tiiviisti ja ilmavasti. Ei vain murhasta. Tuskin on kirjoitettu upeammin heroiinin vaikutuksesta. Kertojana kuollut on kaikkitietävä ja kaikkinäkevä.

”Sanotaan että me kuolleet tiedämme kaiken, että ainoastaan me tiedämme totuuden, tai luulemme tietävämme, ja se tekee meistä ärsyttäviä. Olemme lähtökohtaisesti niskan päällä, koska meillä ei ole mitään hävittävää, me olemme menettäneet jo kaiken mukaan lukien itsemme. Elämänvalhe ei ei virtaa meissä enää, senhän kuulee sanastakin. Ja ehkä me oikeasti tiedämme enemmän kuin muut, koska meillä on niin paljon aikaa katsella ympärillemme, kuolleiden ajanlaskussa jokainen hetki voi kestää tuhat vuotta. Täältä käsin näkee sellaista mitä ei ole nähnyt aiemmin, sillä joka kerta maan pinnalla käydessään kuulee uusia asioita ja näkee valaistuksen vaihtumisen hieman selvemmin, se on aina aavistuksen erilainen kuin edellisellä kerralla. Kun meille annetaan lupa, me palaamme siihen mikä oli ennen, suureen tuntemattomaan, siihen elämän ja jälleensyntymisen ketjuun, jonka osa meidän ruumiimme on, meistä tulee kukkia ja puita ja matoja ja perhosia. Parhaassa tapauksessa. Useimmista tulee vain tuhkaa ja tähtipölyä. — ”

Kuollut kertoja on Inni, prostituoitu ja narkkari, joka ei odota elämältä enää mitään. Hän on kuin odottanut saalistajaa ja saalistaja häntä. Inni on otollinen saalistettavaksi. Mies poimii Innin mukaansa huorakadulta. Jollakin tasolla molemmat tietävät, että tämä on Innin viimeinen matka. Mies ajaa sumuiseen hämärään järven rannalle, missä saalistaja raiskaa ja kuristaa uhrinsa ja sen jälkeen paloittelee ruumiin kahteen valkoiseen matkalaukkuun. Hän erottaa sisälmykset, kuopii pois sukupuolielimet ja kohdun.

Pään hän leikkaa irti ja heittää lietekuoppaan, missä myrkyt syövyttävät pään ja etenkin jälkiä sisältävän kaulan olemattomiin. Päätä ei koskaan löydetä. Sen sijaan matkalaukut mies jättää näkyvälle paikalle moottoritien varteen. Inni ajattelee miehen katselevan laukkuja ohi ajaessaan.

Brutaali tappaminen herättää surua, jopa inhoa ja vastenmielisyyttä. Yhä uudestaan saalistajan kädet kiertyvät kuristamaan. Raiskatessaan saalistaja väittää vain haluavansa olla lähellä. Paloittelun voi kokea iljettävänä ja kuvottavana. Silti kirjailija on luonut siihen outoa kauneutta, jonka Outi Mennan suomennos tulkitsee upeasti.

Kun ruumis mätänee matkalaukuissa, Inni liikkuu ajassa ja tilassa vapaasti. Hän palaa jatkuvasti omaan kuolemaansa. Lähes hypnoottisesti hän kertoo omaan murhansa lukuisia kertoja ja yksityiskohtaisesti. Hän on jo eläessään ajatellut paljon kuolemaa, tavallaan odottanut sitä, joitain tilanteita voisi varmaan tulkita itsemurhan yrityksiksi.

Kuolemansa ja etenkin hetket sitä ennen Inni kuvaa kohtalonomaisesti, vääjäämättä tapahtuvaksi. Inni miettii monta kertaa, olisiko hän voinut paeta, miksi hän ei edes yrittänyt. Inni vastaa itselleen, ettei hänellä ollut syytä paeta.

”Jos hän olisi siinä vaiheessa sanonut suoraan, että en koskaan palaisi kaupunkiin ja että hän kuristaisi minut hengiltä pienellä varjoisalla rantakaistaleella, olisinko noussut autosta ja lähtenyt pakoon? Toivottavasti. Mutta kukaan ei odottanut minua, minulla ei ollut ketään josta huolehtia eikä siksi myöskään mitään mitä pelätä. Olin täysin välinpitämätön. Kuollut tai elävä, sillä ei ollut enää merkitystä. Olin kuollut jo valmiiksi, aikoja sitten, vaelsin ystävieni kanssa hautajaissaattueena läpi Tukholman. ”

Kuollut Inni kertoo lohduttoman tarinan ylisukupolvisesta syrjäytymisestä, alkoholin ja muiden huumeiden täyteisestä elämästä, köyhyydestä ja yksinäisyydestä. Hän kertoo oman tarinansa, samoin vanhempiensa ja lastensa tarinan.

” He eivät tienneet muuta tapaa elää, Raksha ja Ivan, ilman alkoholia he olivat eksyksissä. Näytti kuin aurinko olisi noussut heidän sisällään aina kun he ottivat pullot esiin. Aurinko, joka muutaman päivän tai viikon ryyppäämisen jälkeen muuttui lopulta mustaksi, mutta siltikään he eivät olisi kyenneet olemaan ilman sitä mustaa valoa. Ja saman nälän minä perin heiltä.”

Kiinnostavaa on, miten kirjailija on nimennyt, syntyperäisen ruotsalaisen äidin. Raksha viittaa Intiaan, missä sana merkitsee suojelijaa. Nimeä käytetään myös susiemosta, jonka oletetaan suojaavan pentujaan. Raksha ei osaa olla äiti, vaikka hän omalla tavallaan rakastaa tai ainakin yrittää rakastaa lapsiaan, joista nuorempi, pikkuveli Eskil, hukkuu läheiseen jokeen. Pojan kuoleman jälkeen hän ei jaksa enää yrittää. Ivankin muuttaa Tukholmaan. Sittemmin äiti Raksha syö unilääkkeitä lounaaksi ja tytärtä kiinnostaa hopeanvärinen paketti ja sininen liekki, joilla saa hetken huuman.

Jos ei ollut Rakshasta äidiksi, ei ole Innistäkään. Poika Valle otetaan pikkulapsena huostaan ja sijoitetaan paikkaan toisensa jälkeen. Lopulta viranomaiset antavat hänen tehdä mitä tahansa. Tytär Solveig viedään äidiltään tämän toivomuksen mukaisesti heti synnytyksen jälkeen. Tyttö sijoitetaan tavalliseen hyvään kotiin. Inni menee synnytyssalista ensimmäiseen vessaan ja pistää heroiinia, joka on rakkautta tärkeämpää.

”Tässä se nyt tulee. En ole totta puhuakseni koskaan halunnut päästä eroon heroiinista. Siis oikeasti halunnut, en edes Vallen tai Solveigin takia. Sen oivaltaminen tekee ihmisestä painottoman. Tieto siitä että on jotain vielä rakkauttakin suurempaa.”

Stridsberg antaa hieman hyvitystä Innin vanhemmille. Kun on selvinnyt, kenen jäännökset matkalaukkuihin oli kätketty, Raksha ja Ivan saavat toisiinsa edes jonkinlaisen yhteyden. He etsivät epätoivoisesti Innin päätä, sekavissa ajatuksissaan jopa Inniä, ja soittavat pitkiä puheluita, joissa ei puhuta mitään.

Kuolleen rajattomuudessa Inni näkee myös lastensa tulevaisuuteen. Valle on raitistunut ja ryhdistäytynyt. Äiti ei usko muutoksen pysyvyyteen. Tarmokas Solveig etsii veljensä, ja sisarukset tutustuvat. Hetken jo näyttää, että he voivat katkaista syrjäytymisen kierteen. Valle on kuitenkin ollut liian kauan yksin, hän ei löydä merkitystä kunnon elämästä. Heroiini on parempi ystävä kuin kuntosali. Solveigin elämä näyttää sujuvan mallikkaammin.

Inni näkee myös murhaajansa elämän. Hän ei ihmettelisi, vaikka saalistaja jatkaisi saalistustaan. Katumusta tämä ei tunne. Hän on pitänyt itsellään Innin pienen sormuksen, se on saalistajalla vielä sittenkin, kun matkalaukut on löydetty. Stridsbergin teos on jylhä puheenvuoro yhteiskunnassa vallitsevasta väkivallasta ja naisvihasta.

”— Kauan sitten hän lupasi viedä minut Kebnekaisen jäätikön peittämälle huipulle, missä ei ole lainkaan pelkoa vaan pelkkää valoa, paljasta taivasta ja lunta. Meidän piti ottaa Valle mukaan, eikä kenenkään pitänyt löytää meitä sieltä. Mutta toisin kävi, en nähnyt Nannaa enää koskaan sen jälkeen kun olin menettänyt Vallen, ja jäätikkökin on katoamassa, se sulaa niin kuin Siperian tundrat ja Antarktis. Kaikki häviää, kaikki rakkaat kuolevat.”

Rakkauden Antarktiksen on katsottu perustuvan tositapahtumiin, 1980-luvulla tapahtuneeseen paloittelumurhaan. Stridsberg kuitenkin sanoo jälkisanoissaan, aiempien teostensa tapaan, että romaani on kirjallinen fantasia ja että kaikki romaanin henkilöt ovat keksittyjä. ”Mahdolliset samankaltaisuudet todellisuuden kanssa eivät liity mihinkään muuhun kuin niihin väkivallan realiteetteihin, joista tarina kumpuaa.”

Sara Stridsberg on käsitellyt syrjäytymisen tematiikkaa romaanissaan *Niin raskas on rakkaus* (2016). Vaikka ihmissuhteet ja kohtalot ovat rujoja, romaanihenkilöihin suhtaudutaan lämpimämmin kuin *Rakkauden Antarktiksessa*. *Unelmien tiedekunnan* (2018) päähenkilöä vievät huumeet ja väkivalta. Päähenkilö on kuitenkin raivokas, ei kohtaloonsa alistunut kuten uusimmassa suomennoksessa.

Stridsberg sai viime vuonna ruotsiksi ilmestyneestä *Rakkauden Antarktiksesta* Ruotsin yleisradion kirjallisuuspalkinnon.

Sara Stridsberg: *Rakkauden Antarktis (Kärlekens Antarktis)*. Suom. Outi Menna. Tammi 2019. 303 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko